

Ese de d'oue ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . .	6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . .	3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . .	1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . .	9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . .	4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopalsca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipe

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune
la

„LUMINA,”

fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. aprile vechiu incepemu patrariulu alu doile alu anului curinte, pentru care deschidemu prenumeratiuni noué, cu conditiunile ce se vedu in fruntea foi.

Pre timpulu sinodului eparchialu ni vom dá tóta trud'a a comunicá desbaterile câtu mai in detaiu sispre multiamirea onoratiiloru nostri cetitori.

Aradu, 25. martiu 1873.

Redactiunea.

Facerea lumii in siése perióde, dupa scrierile lui Moisie, a santiloru parinti si a unoru geologi.

— Incheiarea. —

„Cercati cu caldura sciintiele cele fisice si naturale, desfiintati materi'a in partile sale constitutive, descoperiti spre admirarea nóstra minunele naturei: Cercati si scrutati, de va fi cu putintia, tóte partile lumei, frundieriti apoi analele generatiuniloru, cetiti istori'a si intimplamintele popóreloru antice, si intrebatu monumintele cele de sute si mii de ani, ce se afla pe suprafati'a a totu pamentului! de parte se fie, se am cause de a me inspaimentá, ba din contra ve voi indemná, si nu me voi teme nici candu, cá veti descoperi ceva, ce ar puté deveni in contradicere cu santele carti ale nóstre.” (*Cauchy, Quelques mots adresses aux hommes de bon sens. 1833.*)

„De va cugetá omulu cumca in periodulu acel'a, candu s'a descrisu cartea facerii lumei, inca n'au esistatu geologi'a, ba inca si astrologi'a numai intru atât'a in câtu au fostu cunoscuta, aceea debue se deducemu, cumca Moisie nu in altu tipu, de câtu numai condusu prin revelatiune, a pututu deveni la asia essacitate.” (*Dela Cosmogonie de Moise comparée aux faits geologiques, par M. Marcel de Serres, professeur de mineralogie et de geologie à la faculté des sciences de Montpellier tom. I. pag. 222. et 223.*)

Era altu profesor, astfeliu de observare intretiese in propunerile sale: „Aci asia feliu de contemplatiune ni se aréta, de care e cu neputintia a nu ne suprinde. De órace aci ni se reinfatisiéza o carte, care s'a scrisu in timpulu acel'a, candu inca istori'a naturala a fostu putieniu cunoscuta, totusi in asia sunantia cu acést'a, in câtu numai dupa progresulu sciintieloru din seculu alu 18. si 19. a fostu cu putintia de a deveni la asia resultatu, si de óra ce cartea acést'a in privinti'a sciintiei sta mai pre susu de seculu presinte, si in privinti'a filosofiei morale si naturale, intrece periodulu nostru, ca óre-si cum siliti debue se concedemu, cumca in cartea acést'a se cuprindu lucruri mai pre susu de omu, care omulu nu le vede, nici le pôte cuprinde cu mintea, daru neputendu-le negá, e silitu a le crede.” (*Neréi Boubei, Manuel de geologie 3. edit. pag. 62.*)

„Nu asi mai fini” (dice Nicolas) „dupa amintirea acestor'a daca asi aduná la olalta tóte adaverurile sciintiei; Buckland, Aubusson, Chaubard, Bertrand, Margerin, Champollion, Remusat, Nodier, De Salles Euzébe, si Bourdon, toti s'au plecatu inaintea sublimitatii lui Moisie, si au cunoscutu in elu inspiratiune divina. De candu e lumea nu s'au aretatu asia consunantia intro feliuriti interpretatori ai sciintiei, si de candu e lumea nu s'au datu asia de spontaneu, asia de apriatu, asia de liberu si asia de consecinte, onóre si locu dreptatii” (*Etudes philosophiques sur le Christianisme, 5. edit. Paris 1850. tom. I. pag. 422.*)

„Se dicemu dara si noi cu contele Las Casasi „Moisie asia domnesce peste generatiuni si secli, ca si unu stelpu neclatitu

alu dreptatii. Statuele cele de marmore a lui *Erododu, Manethon* si *Pharos*, istoricii Saneriticii, si a Chinesiloru si fontii cei mai de demultu ai lumei antice, vor remané cu 5 sute, cu 1000, si mai multi ani inderepta lui Moisie, nici unu testimoni anticu nu-lu pôte slabi, nici a-i contradice, ma din contra atâtu natur'a, câtu si omenimea din tóte partile, e in cea mai mare sunantia cu ceea ce a scrisu elu. Credinti'a, suprinsa de asia sunantia minunata, pretotindenia invinge, éra necredinti'a philosophica; de asia resultatu, tresare, se elatina si cade, si prin propri'a sa lumina devingendu-se e constrinsa a marturisi, cumca in sant'a scriptura se cuprindu asia lucruri supranaturale, cari desi nu le putemu cuprinde cu mintea, totusi nu le putemu negá.” (*Extrait de la I. Carte historique de Lesage.*)

Ori câtu dara de eminenti se ne simtimu in mintea si consciinti'a nóstra, se ni supunemu opiniunea credintiei, desi nu putemu cuprinde organele ei, si se invetiamu a sci, cá desi stámu pe marginea sciintieloru, dara nici candu se nu ne instrainámu de sant'a scriptura, sciindu cá mintea omenésca, tocmai pentru cá e omenésca, e mai usioru de a o intielege, si mai ingraba ni place, insé mai ingraba ne si insiéla! Daca sant'a scriptura, nu consuna in tóte cu afirmarile si argumentele filosofiei presente speculative, atunci a buna séma ea (filosofi'a) séu deducerile si consecintele din ea, sunt false, omulu se pôte insiéla, dara Dumnedieu nici candu! Si aceea debue cu durere se ni insemnámu, cá desi seculu nostru alu 19. au facutu frumosu progresu pe carier'a sciintieloru, totusi inca nici pana astadi n'au facutu din objetulu credintiei, objetulu sciintiei, macar cá multe mai sant inca in cartea facerii, care sciinti'a nu le pôte cuprinde cu mintea, ci si de aci nainte debue numai se le credemu, si de cumva si vinu in nainte in acésta carte nescari locuri grele de intielesu, se nu ne indoimu despre adaverulu lor, dupa dis'a apostolului „vedemu acum ca prin oglinda in gacitura.” (*I. catra corint. cap. 13. v. 12.*)

Dara se nu mergemu asia de parte, nici se aperámu sant'a scriptura cu atât'a vehemintia, cáci spre demonstrarea originei sale devine, ce aprobare debue mai mare, de câtu aceea, cá sub decurgerea atâturu secle de ani, au statu nemiscata ca stanc'a de pétra, si nici candu nu a caditu, ba din contra, a reportatu cele mai stralucite invingeri a sup'r'a contrariiloru sei, si tóta arm'a indreptata in contr'a ei, s'au infrantu, nimicindu-se in pulverea sa?! Astfeliu fiindu e cu neputintia, ca se nu ne purtámu cu cea mai mare incredere si onóre catra sant'a scriptura. Acést'a e cartea in care aflámu insemnate mii si mii de urme a bunatatii si indurarii lui Dumnedieu celei nemarginite. Acést'a e scrisórea atotputernicului Dumnedieu catra creatur'a sa, prin care pe omulu celu indepartatu de la sine prin pecatul stramosiescu, neincetatu ilu invétia a se inavuti in cunoscintiele cele infalibile ale adaverului. — Acést'a e, dicu, cartea care cuprinde in sine si ni spune, opulu celu mare alu mantuirii nóstre, prin unulu nascutu fiulu lui Dumnedieu *Isusu Christosu*.

Din tóte cele pana aci dise e consecintia logica, ca se ne purtámu catra sant'a scriptura cu cea mai mare pietate, si se o cetimu in tóte dilele cu diligintia si atentiune. *Fontenelle* dice despre marele invetiatu *Newton*, cá invetiatiului acestuia intre tóte cartile i-au mai placutu a ceti sant'a scriptura; — E durerosu cá asia de pucini *Newtoni* se afla in timpulu nostru, pre candu despre alt'a parte misielu invetiatu e acel'a, pe care nu-lu intereséza lucrurile lui Dumnedieu, si sant'a scriptura nu e dupa gustulu seu!

Deci se-lu rugámu pre parintele indurariloru, ca se deschida inim'a nóstra, si se verse in aceea grati'a credintiei, cá de vom avé credintia, multe vom pricepe, éra de nu vom avé credintia, cí inim'a nóstra o va depredá spiritulu necredintiei, atunci nici cele mai simple si ordinare lucruri, nu le vom pricepe!

Ioanu Damsia,
parocu si ases. cons.

Despre albine.

— Incheare. —

Construcțiunea exterioară. Corpulu albinelor se imparte în capu, peptu, și corpulu din deretru.

1. **Capulu** albinelor lucrătoare și a reginei sémene unei ini-mi de chartia, alu trentorilor mai gat'a e rotundu, și aréta trei ochi mreiosi (reticai) și doi laterali; — 2. **pipaitori** (semtitori), resiedinti'a organelor semtiului, mirosului, audiului și gustului; organele gurei interne și externe. Cu limb'a (tramb'a) sugu albi-nele nectarulu florilor prin activitatea tievisiôrei perului (caperulu) în susu; — substantie vertôse se rumega cu falcile tari.

2. **Peptulu** se cuprinde din 3 vergi (cercuri) séu verigutie numitu peptulu de nainte, de medilocu și de napoi. Pre peptulu de medilocu se afla o perechia de aripi de nainte și de napoi, care la sburare se împreuna prin increstarea agrafei (carligelului) aripei din deretu, în o cercerea (margine) faciata a aripei dinainte. Pre fiecare vergea e fipsata în diosu o perechia de picioare. — Cele prime folosite ca mâni sunt mai scurte; cele lalte picioare mai lungi. Osulu aparentu alu acelor'a e lungu, triangulu în afara scobitu în form'a lopetii — și pe din afara bine provideute cu peri — firi. — Afundimile din picioarele acestea servescu spre luarea atomei de pre flori, și se numescu cosiaritie. Organele primelor picioare sunt lungi și late spre partea din l'ontru, provideute cu peri aspri, și se numescu priutie.

3. **Corpulu** din deretu fôlele, se cuprinde din 6 diumetati de verigi ale spinării și 6 diumetati de verigi ale fôlelui, laolalta atingătoare și ajutorie. — Cele 4 diumetati de verigi ale fôle-ului constau fiecare din o parte mai tare și una mai môle fora de veru.

Construcțiunea corpului din lontru:

1. **Organele mistuirii și alenutirii** (esofagulu). — Canalulu man-cării, stomaculu mistuitoriu (sugatoriulu de miere) și stomaculu man-cării dinapoi, și matulu scremutului subtire și grosu, și ghin-dul'a séu besic'a (vasele veninului).

2. **Sistem'a nervilor** se cuprinde din mai multe gangli (noduri) și 2 franghii ale massei nervilor.

3. **Organele respirării** se cuprinde din trachee (canale, tievi) de aeru finu create, care posiedu de asupr'a alcaturii corpului guri (séu gâuri) stigme.

4. **In locu de inima** au unu organu scheletu. Sange albu și caldu.

5. **Sistem'a muscularia** e fôrte dezvoltata. Ea manifestă în aripi și picioare o putere minunata.

6. **Aculu impunerii** se afla la capetulu bortei (gâurei) tru-pului dinapoi; se cuprinde din ghindrulu veninosu alu besicea de veninu, si aculu e incheiatu în unu canalu de form'a cornului, provideutu cu carlige, peri impungatori. —

Veninulu albinelor operatoriu (lucratoriu) e acrimie furnicarie. —

7. **Organele reproductive** (a inmultirii).

a. **Organele genitilare** a reginei, formande din bastónele ôue-leru, ajunge prin conducerea ôueloru în téca (vagauna). Aci se vérsa (ese) din straicuti'a sementiei (besic'a genitilarii) cu acaroru cuprinsu împreunandu-se condusele ôue intempinande (prevenin-de) se infruptédia ori nu (genitilédia) din bunavointia, și dupa aceea ajungendu (punendu-o) în butorile fagurilor, spre a se desvôltă mai departe.

b. **Trentorii** sunt provideuti cu organele barbatiesci (bósie și penisu) împarechiarea se intempla afara de cosnitie, la care trentorulu totdeun'a isi perde viétia

Insemnetatea (importantia) albinelor.

1. **Regin'a** ôua tôte ôuele cosnitiei ale poporului albinelor, între cercustari normale. — Din ôuele negenitilate se potu nasce numai trentori (Parthenogenesis).

Dupa a treia di a esirii sale din casulia (celula) regin'a sbóra, pre la médiadi spre genitilare, luandu pre langa aceea în traist'a sa fluiditatea sementiei; — dupa 48 de ôre se intempla uoatulu. Regin'a se genitilédia numai odata pentru tóta viétia, ajungendu-i fluiditatea genitilata pentru tóta viétia. — Prin nutrire si grigire insemnata se pôte cresce din fiecare ou o re-gina, și din larf'a lucrătoriilor nainte de astuparea gâurilor.

Timpulu duratiunii metamorfôsei e la o caldura normale de 27° R.

La regina, albina, trentori:

1. Starea ôueloru	3	3	3 zile
2. Larf'a cu gauri deschise	5 1/2	6	6 „
3. Astupate mai tardiu starea nimfei	8 1/2	11	15 „

Din momentul punerii ôueloru
pana la esire 17 20 24 zile

Cuantitatea ôueloru ce ôua o regina ajunge pana la unu milionu; — în o di pana la 1—3 sute de mii.

Cu exceptiune ôua și albinele lucrătoare (mamele de tren-tori) și pentru că li lipsesce puterea de genitilare, se potu desvôltă numai trentori. —

Trentorii au misiunea numai a genitilă regin'a. Tómn'a se alunga de catra albina din cosnitia, séu îi omóra (macelarea trentorilor). Cosnitiele ce nu incepu acést'a timpuriu, sunt în prepusu a fi fora regina.

Albinele lucrătoare implinescu tôte lucrurile în cosnitia, aduna miere s. a. Prim'a loru escursiune o întreprindu dupa 16—18 zile.

Propagarea (cultivarea séu inmultirea) albinelor e de dôue feliori. Propagarea ca individi și ca poporu. Cea ultima se numesce roire. Roirea se intempla candu poporul e prea multu, spatiulu în cosnitia prea angustu, séu timpulu e bogatu de flori și de roduri. Dupa primul roiu, în 7—14 zile urmédia alu doilea roiu. Dupa roiuulu primu și alu doilea d'abia trecu 3 zile (și între cei tardii de multe ori numai câteva ôre) și urmédia altulu; aflandu-se câte odata mai multe regini, care tôte se omoru pana în una.

Roiulu esindu se asiédia în forma de strugure pe pomi, tufari, garduri. s. a. Roiu urmatori esu de multe ori și fugu, fora de a se fi asediatu.

Timpulu roirii urédia la noi din Maiu pana în Iuliu, și e consultu luarea de séma de la 10 ôre deminétia pana la 4 ôre dupa médiadi.

Macar că o albina aduce odata numai unu granu (1 pondu = 7.680 grani,) totusi se pôte observă crescerea greumen-tului pe di dela 3—10 pondi.

Cerculu sburarii albinelor e de regula o diumetate de ôra, cercetandu mai virtosu numai unu tienutu.

Nu dau tôte plantele miere asemenea, și singuratecile specii dan în unii ani mai multa ori mai pucina miere.

Albinele jóca rola insemnata la genitilarea plantelor.

Morburi albinelor sunt: 1. Disenteria, catra capetulu iernei intra adese ori. — La aceea, sunt constrinse albinele a-si goli escremintele în lontrulu cosnitiei. — Caus'a e slabitiunea poporului, tienerea cosnitiei în caldura mica; — nepaciuirea désa. Leacu se recomanda: a face maiestrosu a sbură albinele spre a se curati. — s. a. — 2. Clocirea imputita. Despre escarea acestui morbu sunt opiniuni dubie. — 3. Morbul buretelui (siampionului) are-tarea unui burete ca firulu în organele mistuirii. 4. Morbul de Maiu, slabiciunea în urmarea lipsei de nutrementu. — 5. Imbe-tarea (ametirea) sub durat'a florilor de hrisica. — 6. Orfaneri'a (fora regina, desmeticu), e o stare periculôsa a poporului. Daca se afla casulii în faguri inca neastupate, atunci se pôte produce o regina, și a se perde orfanaria. — Semnele orfanarii sunt: Albinele nu se tienu în gramada, ci în lucrare ambla în cóci și în colo.

Cumperatulu albinelor. Tómn'a sunt mai lesne de câtu pri-mavér'a, inse primavér'a e mai bine de cumperatu că e mai se-curu. — Cosnitiele cumperate se potu asiédia dupa placu, ase-menea și roiu próspecti prinsi; — loculu cumperarii inse se fie în departare celu pucinu de diumetate de ôra, adeca câtu e cerculu sburarii.

Cosnitia buna debue pregatita din conducatori rei de cal-dura, vér'a recorosu, și iérn'a caldurosu, și destulu de volumi-nosu (3—4 mii de degete cubice). Albinele se indatinédia la tôte formele de consnitie, totusi pretindu o tractare fina, margini dreptu unghiularie.

Pentru o economia rationabila, e de mare folosu miscabi-litatea fagurilor. — Adeca se se puna în cosnitia ramuri pentru faguri late de unu degetu, unele de altele în departare de olalta de diumetate de degetu. Intocmirea interna a cosnitiei cu faguri (ramuri) miscabili, se numesce de dupa inventatoriu: „sistem'a lui Dzirzon.“ — Cosnitie gemene de Dzirzon adeca asiediate, gramadite la olalta și lenga olalta; la germani s'au introdusu, — dara la noi fôrte raru, ori de feliu nu!!!

Metódele culturai sunt:

Metodulu roirii, corespunde inmultirii, și metodulu lui Zeidel la care se opresce roirea. — Celu d'anteiu e bunu numai pentru tienuturi incarcate cu flori și frupte, — celu din urma, pentru tienuturi mai serace. Dupa metod'a lui Zeidel se ie tómn'a mierea superflua, séu mai bine primavér'a.

Actulu roirii. Asiedierea roiloru e fôrte diversa. Pentru prinsulu roiloru servescu cosnitia de prinsu séu saculu de roiu, și la acést'a este bine a stropi albinele cu apa rece. Daca pu-temu posiede regin'a, atunci și roiulu e alu nostru. —

Avendu la dispușetiune mai multe cosnitie, în departare celu putinu 1/2 de ôra, atunci se potu luá albina dupa placu din

mai multe cosnitie pentru roi. Se mătura albinele în o laditia de transportu, si asia cu aceea se ducă în cosniti'a nouă, turnandu-le (sguduindu) încetu, era regin'a se se puna în o laditia anume de drotu, sau lasamu a-si creșce albinele singure o regina. —

Lasandu albinele în această stare, e recomandavă pregătirea urdinisiului. — În cosniti'a gôla se se aște faguri începuti a lucra, unu fagur cu miere altulu cu clocitura, si atunci se mătura câteva mii de albine tinere în lontru, era regin'a împerechiata se pune în lontru în casuli'a de drotu. — O cosniti'a astfelu pregatita se pune repede în loculu unei cosnitie tari, era aceea în altu locu, după placu. Cosniti'a, careia i s'au detrasu albinele curătoare, va gelf câteva dile, prevediendă-se înse cu apa, érași va re'nvia. — Cosnitiele gemene sunt mai bune pentru menatulu de roi. — Langa cosniti'a gemena se punemu de locu după espirarea iernii, alta gôla. — Fiindu poporul tare si gat'a pentru depunere, cosniti'a gôla se se provăda cu faguri începuti a lucra. Ambele cosnitie asia se le asiediamu, ca cea plina se vina în loculu celei gôle, si cea gôla în loculu celei pline, — împreunarea ce se afla între ambele se deschide (se trage scanduriti'a ce e anume facuta în midilocu). Albinele betrane curătoare tienendu-si directiunea sburarii, debue se între si se ésa prin cea gôla, era cele tinere vor regiocă pre cea postpusa. Fiindu sburatulu după 10—14 dile asemenea pe ambele directiuni (urdinisie) atunci se închide deschiderea din lontru. —

Recolt'a (luarea) mierii din cosnitiele lui Dzirzon se pôte întempla ori si candu în totu timpulu. — După finirea anului (a caraturei) se tiene recolt'a finala, candu se face si revisiunea de tómnă pentru scopulu de iernatu. —

Iernarea: Cosnitiele destinate spre iernare, debue se aiba în adevăru regina; adeca se posiéda o regina buna productiva.

Albinele slabe consuma mai multu, se recescu si capeta morbulu de disenteria (Ruhrkrankheit; — dreptacea debue cassate si insocite cu altele mai tari. —

Insocirea se întempla de locu după finea caraturei. Avendu a împreună două cosnitie departate la olalta, celupucinu diumetate de óra, atunci se se aduca albinele, ce vremu a le insoci, în laditi'a de transportu; — înse regin'a se se închida. Mai lesne se întreprinde insocirea albinelor vecine din cosnitie gemene cu mai multe despartieminte, prin simpl'a deschidere a urdinisiului de împreunare. — În întemplarile cele mai nefavorabile trebuie amenata insocirea pona numai sbóra albinele. — Pentru iernare se lasamu atât'a provisiune nutritória, în câtu se li ajunga pana la caratulu viitoru de miere. — De tómn'a pana în Fauru ori Martiu, consuma o cosniti'a mica cam unu pondu pe luna. Consumare dupla ori întreita se întempla după escursiunea de curătire. — Pentru cea mai favorabile stare, spre iernarea unei cosnitie e recomandabilu a se lasă 20—30 pondi de miere.

La cosnitie comune ce se iernăda trebuiecu bine pastrate urdinisiile, a se protege de lumin'a directa a sórelui. — Inca si punerea peste olalta a cosnitieloru în cuadratu, cu urdinisiulu în lontru intorsu, e recomandavă.

Rețezatulu de primăveră, adeca rețezarea fagurilor goi, e potrivita numai pentru tienuturi, în cari după caratur'a de primăveră urmădia mai multe carături tardie. Daunósa e rețezarea acolo, unde e numai o caratura scurta (de rapitia si pomi.)

Nutrire. În casu de lipsa trebuie se se întemple (daca nu s'au iernatu bine albinele) cu provisiune corespundietórev. Se nătescu mai bine cu miere de faguri, dara se întrebuintiédia si surogate, precum: candisu si sacaru de struguri s. a. — Nutrirea se se întemple sér'a; vasele de nutrire se se departe diminiéti'a si e bine a se padí, pentru a nu dá ocașiune la lotria. — Nutrire speculanta facu mai vertosu cultivatori de roi, spre a-i infocă pentru sadimentu (ouatu) avutu de clocitura. Întrandu fora veste după punerea clocituri timpulu neplacutu, atunci debue mai multe septemani se i se de miere fluida calduta, câtu de pucina.

Instruminte. Economulu de albinaria se pôte ajutá cu fórt pucine instruminte. Mai necesariu e rețezatoriulu de faguri, cloșcele si carligile, casuli de drotu de regine, cosniti'a pentru prinsu, laditi'a de transportu, pip'a ori aparatulu fumariu, pene de gasca, si o scara pentru faguri. Deschinitu grigésca de curăția si ordine celu ce vre se se „indulcésca de miere.“

D. Margineantiu.

Chitighazu, 22. martiu v. 1873.

(*Școala de adulți.*) La începutulu lunei Noemvre 1872. si în comun'a noastră Chitighazu s'a înfiintiatu școala de séra pentru adulți, înscriindu-se la cercetarea acesteia dintre plugarii nostri din locu la vreo 30 inși, cari cu cea mai mare diligintiă cercetara școl'a în tóte dilele, prin ce — în restimpu de 4

luni, — la examenulu tienutu cu ei în 18. 1. c. ni amplura anumele de bucuria, vedindu că toti sciura ceti, scrie, si fórt bine a face socóta, precum în cele patru specii, asia si în regul'a de trei. — Pentru acestu progresu ce-lu facura în scurtu timp plugarii nostri, li gratulediu! — apoi onóre si recunoscintia invetiatiului nostru Ioane Suciu, carele pre cei necărturari invetiacei ai séi, — pe langa tóte că nu numai în tóte dilele de rondu ale septemăni ci si în dilele de Dumineci si Serbatori e continuu ocupatu cu instruirea eleviloru dela 6—12 si respective dela 12—15 ani, — cu neobosita sirguintia i-a instruitu, i-a invetiatu, ne crutiendu nici o ostanéla, ma si órele de sér'a ce le mai avé libere, le-a sacrificatu pentru luminarea poporului nostru. —

Se deee bunulu Dumnedieu, ca fie care invetiatiu cunoscanđu-si misiunea sa în scurtu timp în fie care comuna se înfiintiedie școala pentru adulți, — ca si poporul nostru, care a zacutu în întunereculu si în umbr'a mórtii, luminandu-se cu lumin'a cunoscintiei, — se póta sperá unu viitoru mai stralucitu si mai ferice! —

Unu iubitoriu de progresulu poporului. —

De langa promontoriulu Siriei (Vilagosului) 19/31. Martiu 1873.

În 18/30 Martiu a. c. s'au executatu alegerea de preoti pentru ambe parochiile din Ternov'a; daca au fostu alegeri la cari se se fie facutu abuzuri, cortesii si coruptiuni, prin beuturi spirituóse, si alte momenele — acestea nu potu se-si aiba parechia. — Multu am cugetatu că óre se o aducu la cunoscintia onoratului publicu séu nu, si numai acea împrejurare că suntemu în ajunulu sinódeloru eparchiali, cari sunt chiamate a preingrigi pentru statorirea mesuriloru necesarie spre delaturarea abuzuriloru ce submina védi'a si auctoritatea constitutiunei nóstre bisericesci — m'a indemnatu a luă condeiulu a mana, de o parte pentru a aduce la cunoscintia publica misieliile ce se comitu la alegeri, de alta parte pentru a atrage atentiunea onoratiiloru membri sinodali la tristele consecintie ale aplicarii statutului nostru organicu, în modulu practisatu în di'a de adi, permitiendu-mi totu odata a me demite si la unele meditatiuni asupr'a modalitatei prin care acelea s'ar poté delaturá. —

Cu privire la alegere voiu fi numai obiectivu, lasandu publiculu a aduce judecata asupr'a ei. —

Pentru a poté fi consecinte sum constrinsu în legătura cu această alegere a atinge aci si alegerea prima de preotu în atins'a comuna efectuată în Decembre a anului trecut. La acea alegere majoritatea de voturi din unele respede de consangenia a intrunitu preotulu de Drautiu, Georgiu Ratiu, după care cu numerulu voturiloru a urmatu Toma Dance. — Ceva după alegere Georgiu Ratiu aflandu-se insielatu în sperantiele nutrite pentru Ternova, a abdisu pana nici n'au fostu intratu în functiune, după acést'a murí si cel'a laltu preotu din Ternova, si asiá ajunse comun'a fara nici unu pastoriu sufletescu. După acestea se asceptá cu totu dreptulu ca în o parochia, fara a se dimite la alta alegere, se se întarésca de preotu Toma Dance care după G. R. dobandise mai multe voturi, cu atâtu mai vertotu că G. R. nici nu erá intaritu prin consistoriu, si acést'a se sperá cu atâtu mai vertosu, că la alegerea de protopopu în tractulu Siriei Venerabilulu consistoriu au procesu asemenea, unde după abdicarea unuia dintre cei trei candidati cu majoritate de voturi, — s'au legalisatu de candidatulu alu patruea care avea celu mai mare numeru de voturi după cei trei, si acel'a s'au si intaritu de protopopu, de unde nu se potea presupune că la această alegere, carea e identica cu alegerea de protopopu, se se póta procede intraltu chipu. (Fiindu lunga această corespundintia, nu ni remane spatiu se facemu si noi observatiunile nóstre, deci ne marginimu a invitá pre oo. cetitori se ispitésca statutulu org., unde vor vedé că la parochi e alegere, la protopopi candidare. Alegerea cu candidarea nu e totu atât'a, si consistoriulu a trebuitu se tiena acést'a în vedere. Red.) — Cu tóte acestea, insa din partea administratiunei protopresbiterale pe o parochie s'au ordinaru de administratoru capelanulu de Araneagu G. Heretiu, era pe cea laltă precum se afirma la vointi'a Ilustratii Sale Episcopului Diecesanu s'au ordinaru N. Bacila care cu privire la calificatiunea ce o posiede erá fórt nimerita, insa ambe acestea dispusetiuni prin resistinti'a poporului, de Ioanu Popoviciu din Nadas (Fonau) Georgiu Popescu din Iarcosiu, si N. Stoea din Hodisiu cu beuturi si alte momeli coruptu în celu mai infricosiatu modu au suferitu frangere totala, de órace numitii n'au fostu acceptati prin poporu. —

Corupțiunile de aci încolo s'au eserceatu fara restringere. Cu adevratu s'au facutu o acusa la Venerabilulu consistoriu, la carea s'au si ordinatu investigatiunea, inse fiindu că acuatorulu principalu din cause ne aternatōrie dela densulu nu s'au potutu presentā naintea comisiei investigatōrie, investigarea n'au avutu nici unu resultatu. —

Sosindu di'a alegerii, corupțiunile si cortesiile prin numitii recurenti s'au redicatu la culme in modulu celu mai nerusinosu, intru atāt'a, in cătu jidanii impartitori de beutura si-au luat indrasnēla fara sfiēla a se postā in usi'a localitatei de alegere, pentru a poté informā si priveghiā asupr'a celor ce au mancatu si beutu la ei din momelile clientului lor candidat, infricandu-i cu platirea beuturilor de nu se vor tienē de vorb'a data. Seracii de noi, unde am ajunsu, tesaurulu celu mai scumpu ce ni-a mai remasu pana aci ne atinsu de man'a sacrilega, si pentru care parintii nostri au adusu atātea sacrificii, adeca religiunea nōstra, devine prēda jidaniloru, obiectu de speculatiune, si nu esiste mesura care se o pōta salvā. — Cu indignatiune si grētia debuie omulu cu simtiuri nobile se auda si se vēda imputarile partisaniloru respectiviloru candidati, cari fara sfiēla strigau unulu dupa altulu, tu ai beutu la cest'a, tu la cel'a birtu a jidanului, dela cest'a sēu dela cel'a candidat, pfui rusine, apoi dicemu că acestui poporu ii trebue constitutiune. — Aceste sunt fapte positive pentru a caror'a constatare provocu de martori pe insasi antisti'a comunala din locu, care in persōna s'a dusu la cāteva locuri de beutura, unde a primitu respunsu espresu că dio acolii se bea aldamasiu dela cutare si cutare candidat, — precum si la presiedintēle conducatoriu alu alegerii, care a fostu constrinsu a recercā pe judele comunalu pentru indepartarea jidaniloru postati la usi'a localitatei de alegere, si inaintea caruia cu ocaziunea censurarei recurselor s'a presentatu unu alegatoriu care pe langa depunerea de juramentu se ofera a constatā cele afirmate de mine, dar carele prin unu membru alu comitetului cu aceea s'au molcomitu, că de se vor cautā cāte tōte, pe pasci nu vor avē preotu. — Acēst'a e starea obiectiva a lucrului, alu caruia resultatu a fostu, că dintre 9 recurenti, intre cari unulu juristu, 2 cu 8 clase toti tineri eminenti, portare morala esemplara, cantareti escelinti, — au reesitu alesi doi dintre corumpatori cari n'au potutu documentā de cătu absolvarea alorū 2 clase cu calculele cele mai debile si portare vacilanta. —

Ēca aci bub'a, ēca aci chei'a deslegarei intrebarii de ce nu voescu tinerii nostri absoluti a cercetā Teologi'a, ma rogu se mise spuna care studinte de clasele mai inalte dupa cele ce se petrecu la castigarea parochieloru va avē taria de a se resolvā se studiedie Teologi'a pentru a se pregati la statulu preotiescu, si care tineru teologu escelinte nu va esclamá, la ce folosesce stradiuntia? la ce portare esemplara? candu acelea fatia de cea mai grosolana negligintia si immoralitate trebue se sufera cadere, apoi inca mai voimu se sporimu necalificarea prin primirea de teologi fara clase, nici se-i punemu stavila, atunci candu calificatiunea devine de ea inundata si inecata. —

Acēst'a nu e prim'a alegere, unde tinerii cei de mai bune sperantie au suferitu cadere fatia cu cei mai necalificati, cāte alegeri s'au intemplat in Dieces'a Aradului dela introducerea Statutulu organicu in cōci cu exceptiunea alorū doi sēu trei, unde au jocalu rola interesele locali, si familiari, si unde inteligintia au avutu influintia mai mare, de si unelē fara corupțiuni, ci din alte respecte au avutu totu acestu resultatu, ca se nu pomenescu mai multe atingu aci Pecic'a, Tornea, Cermeiulu, Varasienii, acumu Ternova si altele. —

Nu vreu se dicu prin acestea, ba departe se fie de mine a afirmā cumca ni-a mersu mai bine cu absolutismulu bisericescu de cătu cu statutulu organicu, ci vreu numai se constatezu cumca organismulu nostru bisericescu de adi are scaderi mari, cari de nu se vor reparā cătu de curundu, religiunea nōstra cu constitutiunea ei cea atātu de frumōsa si liberala devine obiectu de speculatiune jidanēscā si de compromisiune ne mai pomenita, Statululu organicu devine condamnatu de periculosu pentru religiune si moralitate. —

Nu posiedu, nici nu-mi atribuescu cualificatiunea de a poté recomandā mesuri positive cu a caror'a aplicare s'ar poté reparā aceste sminte, dar totusi cugetu a contribui si eu ceva la lamurirea si cunōscerea in parte a acelor'a, candu afirmu, că de atari in prima linia se potu considerā organizarea parochieloru si imbunatatirea starei preotiesci, fara care organizarea nici nu se pōte cugetā, — intre diferitele grupe sēu

clase ale parochieloru satorite prin regulamentulu de organizare, punendu-se otare positive, si satorindu-se calificatiunile cari se receru pentru fie care grupa dela concurenti, dandu-se firesce in totu loculu preferintie calificatiunei mai bune; acēsta problema au sinodele eparchiali a o deslegā mai nainte de tōte, si atunci nutrescu sperantia că si cumplitele abusuri ce se comitu, vor incetā, si respectulu celu atātu de subminatu a statutulu nostru organicu s'aru salvā, incetandu starea ruinatōre de adi, ēra pe tinerii nostri absoluti i-amu vedē fara scrupuli devotandu-se statulu preotiescu, si n'am avē cause a ne plange, că de ce nu vedemu adi individi capaci resolvandu-se la preotia.

Unu teologu absolutu.

Adunarea

generală a „Reuniunei invetiatoriloru din tractulu Lipovei conformu decisiunei Adun. gen. trecute — se convōca pe 11. Aprile a. c. st. v. in opidulu Lipov'a, la care sunt pōtiti a participā toti domnii membri si alti iubitori de pregresu. Program'a s'a satoritu estu-modu:

La 8 ore deminēti'a.

1. Membrii reuniunei se aduna in localitatea scōleloru romane din locu, cu presidele participa la celebrarea servitiului ddiescu in biserica locala. —

La 9 ore.

2. Deschiderea adunarii generale prin presiedinte.*)
3. Raportulu comitetului in sensulu §. 24. din Statute.
4. Presidele propune legerea disertatiuniloru ce s'au presentatu.
5. Esercitii practice din metodulu de propunere.
6. Inscierea si alegerea de membri noi.
7. Propuneri si motiuni diverse.
8. Defigerea loculu pentru urmatōrea adunare generale.
9. Presiedintele redica siedinti'a.

Lipov'a 20 Martiu 1873

Veniaminu Martini

v. presied. reun.

Dariu Puticiu

notariu.

VARIETATI.

— Deputati alesi la sinodulu eparchiei Aradului. Catra cei publicati in nr. 17. alu acestei foi, mai adaugemu că la Halmagiu s'au alesu dintre preoti protopresbiterulu Joanu Groza ēra dintre mireni Sigismundu Borlea si Teodoru Papu. — La Hasiasiu, dintre preoti e alesu Georgiu Craciunescu asesoru referinte consistorialu, ēra dintre mireni Dionisiu Cadariu si Constantinu Brindasiu. — La Orade, dintre preoti Simeonu Bic'a prtprsbteru, dintre mireni Teodoru Lazaru si Nicolau Zigre. — La Pestesiu, dintre preoti Joanu Fassie prtprsbteru dintre mireni Joanu Popu si Joanu Glitie. — La Tinca dintre preoti Petru Suci, dintre mireni Nicolau Diamandi si Georgiu Dringou. — La Beliu, dintre preoti Iosifu Pintie, dintre mireni Joanu Bic'a si Mihaiu Popescu. — La Beinsiu, dintre preoti Georgiu Vasileviciu prtprsbteru, dintre mireni Parteniu Cosma si Georgiu Borha. — La Cou, dintre preoti Mironu Romanu, dintre mireni Georgiu Popa si Paulu Popu.

*) Adeca: „Presiedintele deschide adunarea generala“. Redact.

Concursu.

1—3

Prin acēst'a se deschide de nou, pentru vacantele dōua posturi invetiatoresci din comun'a Belintiu, comit. Temisiului, prot. Hasiasiului, pana in 22. Aprile st. vechiu, in care di se va tienē si alegerea.

Lēf'a anuala pentru I. clasa (clas'a mica) este: 450 fl. unu jugere de pamentu aratoriu, 1/2 jugere de gradina pentru legumi, 8 orgii de lemne, din care este e se incaldi si scōl'a, si cortelu liberu.

Lēf'a anuala pentru a II. clasa (clas'a mare) 450 fl. 2 jugere de pamentu aratoriu, 1/2 jugeru de gradina pentru legumi, 8 orgii de lemne din care este a se incaldi si scōl'a, si cortelu liberu, precum si accidentiele dela ingropatiuni.

Doritorii de a ocupā aceste posturi, sunt indrumati a tramite recursele catra subsemnatulu comitetu parochialu sēu de a dreptulu dlui insp. de scōle in Budintiu Georgiu Petroviciu, alaturandu documinte, că au absolvatu preparandi'a cu succesu bunu, si că au depusu esamenu de calificatiune; si sunt pōtiti toti aceia, cari vor avē voia de a primi unulu din aceste posturi, a se infatisia in vr'o dumineca sēu serbatōre la biserica, ca se fia cunoscuti poporului. —

Belintiu 24. Martiu 1873.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu: Georgiu Petroviciu m. p. insp. cerc. de scōle.